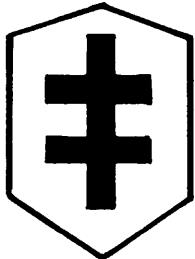

ВАЮЙ, НАРОДЗЕ, ЗА СВАЕ ПРАВЫ! – К. Каліноўскі

З А
В О Л Ю
Б А Ц Ъ-
К А Ў-
Ш Ч Ы Н Ы

ЗВАЖАЙ

Часапіс Беларускіх Вэтэранаў. Выдае Камітэт Сувязі Быўшых Беларускіх Вайскоўцаў

S V A Z H A Y – Magazine, published twice-a-year by Liaison Comm. of Byelorussian War Veterans
Address: K S B V, 57 Riverdale Ave. Toronto, Ont. M4K 1C2

Год 2

Лістапад, 1975

№ 2 (3)

З МАГАРОМ ЗА ВОЛЬНУЮ БЕЛАРУСЬ

У гэны травеніцкі дзень, калі грамада нашых беларускіх вэтэрану, шаркоўнае духавенства і суродзічы з блізкіх і далёкіх мясцовасцяў сяю сабраліся на беларускім могільніку ў амэрыканскім горадзе Іст Брансвіку, каб адкрыць помнік Беларус-сам-Змагаром, марасіў дождзык. Ші аднаму прысутнаму, пэўнеч, кронлі съязнікамі вярэдзілі распрывожанае сэрца. Ізесь далёка, на другім кантынente, у непасільной няволі, асталася зрабаваная, нагвалчаная, зганьбаваная зямля, чужымі ѹ сваймі злыднямі прыгнечаны народ. Родныя, блізкія й драгія, што трываюць і пакутуюць, каб заўтра збыліся съветлыя снадзяваныні здабышыця волі. А яна – съветлая воля, абавязкова прыйдзе, напэўна ня міне шматпакутнай, васільковай трывалай і мужнай краіны.

Сумлеву няма, Зарукаі гэтаму – мінуўшчына. Былі-ж волаты-асілкі, непахісныя змагары, што прагавітам напасцьнікам добры адпор давалі, родныя нівы ѹ гасподы баранілі, съятыні ѹ сяявышняму на славу будавалі, пра навуку дбали. Пасыля доўгае няволі зноў адбudoўваць незалежнае гаспадарства ўзя-

Першы Адзьодзел Задзіночання Беларуска-Амэрыканскіх Вэтэранаў маршуруе на месца адкрыцця помніка. На чале – капітан С. Гутырчык. Съяці і нясуць: В. Дубяга – амэрыканскі, А. Койка – вэтэранска, М. Войтанка – беларускі.

Здымка А. Сільвановіча.

ліся, каб Бацькаўшчына "заняла пачэсны пасад між народамі".

Шмат іх у даўгім і няробуным змаганыні за волю галовы свае аддалі: і тых, што із зброяй супраць во-рагаў пайшлі, іншых, што Богам дадзеным розумам і талентам народ на съветлыя шляхі вялі. Найлепшыя сыны і дочки ахвяраў йшлі "паміраць, каб жыла Бацькаўшчына".

"Той ня жыў, хто жыў для сябе і не памрэ той, хто жыў для народу". Дык няхай вярэдзіць сълёзамі сэрца дробны дождьк, бо цяжка ѹ немагчыма часам спатольці наўгойны боль... Боль па тых, што жылі й змагаліся, каб жыла ўзвізела вольная Беларусь..."

Пару год назад ініцыятыву будовы помніка ѹ збор-рак сродкаў на яго ўзяло на сябе Задзіночанне Беларуска-Амэрыканскіх Вэтэранаў, адзьдзел Нью Брансвік. Шырака разважаліся розныя праекты помніка, першага для беларускіх Герояў на амэрыканскай зямлі, нястомні праводзіліся зборкі ахвяраў на яго будову.

Надайшоў доўгачаканы дзень і вялікай грамадой прыйшлі Беларусы адчыніць помнік сваім Героям.

ВІТАЕМ КАМАНДЗЕРАЎ, ВЭТЭРАНАЎ І СУРОДЗІЧАЎ - БЕЛАРУСАЎ З ДНЕМ ГЭРОЯЎ

Рэдакцыя "Зважай"

ЗВАЖАЙ

Урачыстасці 25-га травеня, 1975 году пачаліся Святой Літургіяй у царкве Жыровіцкае Божае Маці ў Гайлэнд Парк, адслужанай Яго Высокапраасьвяшчэнствам Мітрапалітам БАПЦ Андрэем і Яго Праасьвяшчэнствам Архіяпіскапам Мікалаем у суслужэнні Пратаярэй а.а. Васіля й Карпа ды іпадыякана Юрага Драздоўскага. На ўрачыстасць прыехалі суродзічы з Канады ды пранамся з шасьці паўночна-ўсходніх штатаў Амэрыкі.

Калі ўжо суродзічы й госьці сабраліся на могільніку, пачаліся цырымоніі адкрыцця. Адзьдзел ЗБАВ, пад камандай капітана С.Гутырчыка, прамаршыраваў ад уваходнай брамы да закрытага белым палатном помніка. Рапарт прыняў ген. Я. Сажыч, галоўны камандзер ЗБАВ, ён-жа і адкрыў помнік. Пад каманду "Зважай!" і пры пахіленых съязгох хор, пад кіраўніцтвам сп. М. Тулейкі праспіяваш беларускі жалобны гімн. Тужлівымі працяглымі гукамі адгукнулася трубка (*bugle*) мэлёдыйным (*Last Call*) так, як праводзяць амэрыканскія жаўнеры на вечны супачын сваіх сяброў па зборі.

Яго Высокапраасьвяшчэнства Мітрапаліт Андрэй адправіў кароткую жалобную службу й пасвяціў новы помнік, а прадстаўнікі ад арганізацыі злажылі вянкі. На помніку напіс: "Тым, што змагаліся, каб жыла Беларусь". Зь левага боку тое-ж самае паангельску.

У сваій прамове Мітрапаліт Андрэй заклікаў да большай ахварнасці і працы для вызваленія Бацькаўшчыны й выказаў спадзяванні на дапамогу ўсявишніага. Да ахвярнай гасці прамаўляў ген. Барыс Рагуля. Прамаўлялі таксама д-р В.Кіпель і прафесар Д.Газнэрс (Латыш).

Урачыстасці адкрыцця помніка на могільніку закончыліся. Вечарам-жа заля Шакаў напоўнілася народам. Страву да Сходу-Банкету падрыхтавалі сяброўкі Жаночай Сэкцыі мясцовага адзьдзелу БАЗА. Між гасцій прыемна было бачыць, як і на ўрачыстасцях дня, прадстаўнікоў ад арганізацыі Сайт Рывэр у Пасэйку.

Пасля малітвы Мітрапаліта Андрэя голас узяў ген. Язэп Сажыч і адчыніў Сход, які далей вёў д-р Янка Запруднік. Першы ўзяў голас д-р В.Жук-Грышкевіч, Старшыня Рады БНР. Ен вітаў Вэтэранаў і прысутных, ад імя Рады БНР, заклікаў іх да змагання за вызва-

леньне Беларусі.

Д-р Ст.Станкевіч, рэдактар "Беларуса" зрабіў надта цікавы прынагодны даклад. Сп.Джэры Баллэр прамаўляў паангельску ад Задзіночаныя Амэрыканскіх Вэтэранаў зь Нью Брансвіку й Гайлэнд Парк.

Д-р Я.Запруднік прачытаў прывітаныні ад наступных асобаў і арганізацыяў: заступніка бурмістра гораду Іст Брансвік сп. Джон Раньён, Управы Станіцы Украінскага Вольнага Казацтва ў Пасэйку, пастара Яна й Аліцыі Пятроўскіх, сп. Э.Ясюка, Жаночай Сэкцыі адзьдзелу БАЗА ў Нью Джэрзі, Камітэту Сувязі Быўшых Беларускіх Вайскоўцаў і Клюбу "Пагоні".

Напрыемным дысанансам цлай застольнай урачыстасці зьявілася выступленыне "доктара", "патрыярха" Рыжага-Рыскага. Абодва ўладыкі, Андрэй і Мікалай, ды некаторыя іншыя госьці на час прамовы Рыжага-Рыскага пакінулі залю.

Прамаўляў скарбнік Камітэту Пабудовы Помніка сп. П.Кажура й пасля яго капітан С.Гутырчык. Ён абвесыціў, што помнік яшчэ не закончаны, што патрэбная яшчэ ніжняя абкладка ўзаклікаў складаць далейшыя ахвяры. Капітан Гутырчык перадаў скарбніку П.Кажуру сваю ахвяру ў суме 100 даляраў. Присутныя адклікнуліся на заклік камандзера адзьдзелу ЗБАВ ў Нью Брансвіку й ахвяравалі яшчэ 850 даляраў.

Танцавальная група моладзі зь мясцовага адзьдзелу АБАМ вельмі прыгожа выканала танцы "Польку-Янку" "Польку-Васількі" і старую беларускую "Лявоніху". На гэтым афіцыйная частка ўрачыстасця скончылася.

Таго-ж вечару шматлікія прысутныя забаўляліся пад прыгожую музыку аркестры Язэпа Жыдовіча.

ЛАМЁР БАРЫС ШЧОРС

7.6.1975 г. у Сайт Рывэр, Нью Джэрзі памёр наш выдатны грамадзкі дзеяч і патрыёт Барыс Шчорс. Пахаваны на мясцовым Беларускім Могільніку. Б.Шчорс родзіўся ў 1916 г. у Новым Сьвержані, мяст. Стоўбцав. Усе свае сілы аддаў для добра й вызваленія Бацькаўшчыны. Беларускі Народ не забудзе Яго!

Сям'і Нябожчыка выражаем глыбокае спачуванье.

КСБВ і Рэдакцыя "Зважай"

КУРГАН-ПОМНІК У САЎТ РЫВЭРЫ

Курган-помнік на пляцы між царквой Св. Афрасійні і Грамадзкім Цэнтрам у Саўт Рывэры вырас раней чым нарадзіўся "Зважай". Пра яго адкрыцьцё съціпла пісаў у хроніцы "Царкоўны Сьветач" №1(23) і там-жа Міхась Кавыль у артыкуле п.заг. "Курган-помнік".

У 1973 г. улетку давялося мне заглянуць у Саўт Рывэр. Цудоўным сонцам зьязла нядзельнае паабедзьдзе. Цяпер ужо нябожчык Барыс Шчорс гаварыў да мяне на пляцы ля царквы: – Бачыце вось насаджваем дрэўцы, Кожная сям'я стараеца адно пасадзіць. Некалі прыгожа будзе.

Бокам на плятформе гру-
завой аўтамашыны ляжала
здаравеннае "дрэўца", а "на-
шы хлопцы" зьбліжалі помач,
каб спусыць яго ў выка-
паную яму. Некалькі дрэў
ужо прыжыло. І я згадзіўся
з Шчорсам, што некалі буд-
дзе тут прыгожа, хоць і ця-
пер ансамбаль царквы з аб-
шырным будынкам побач
мог ці аднаму зайздросць-
ніку ў вока ўкалошь.

– А гэна што? – спытаў
я, спасыцярогшы ў куце
пляцу вялікі жоўты насып,
а на ім нешта наводзія пом-
ніка.

– А гэна помнік будзе.
Курган во насыпалі й пама-
лу будзем. Махнюк праек-
таваў. Хадзеце, пакажу.

Мы палезлі на той пяш-
чаны, не аблаздзены дзір-
ваном яшчэ курган. Добрае
стратэгічнае месца й пры-
гожы праект. Прыйшлі пы-
таныні, на якія Б.Шчорс
ахвотна адказваў,

Тады-ж я атрымаў і зап-
рашэнне прыехаць на ад-
крыцьцё помніка. Але як
звычайна, нешта замінала,
Гэнае "нешта" было не абы
што, а падрыхтоўкі да Пер-
шас Сусьветнае Сустрэчы
Беларускіх Вайскоўцаў і
тому саўт-рывэрскі помнік
апынуўся дзесь ззаду.

І вось сёлета, у сувязі з
адкрыцьцём таго ў Іст Брансвіку, згадаўся й гэты.

Курган-помнік стаіць на царкоўным пляцы, дзе яго
часта бачыць шмат людзей. Але дамо слова Міхасю
Кавылю: "Ініцыятарамі пабудовы кургана-помніка былі
беларуска-грамадзкі актыў і вэтэраны, аддзел Саўт
Рывэр. Яны выконвалі юсу неабходную працу: насыпа-
лі курган, імэнтавалі падмурак і г.д. Гроши на пом-
нік сабралі вэтэраны, – аддзел Саўт Рывэр, Н.Дж.

Помнік завяршаеца так званым "вайсковым" кры-
жам, з роўнымі па даўжыні і падобнымі на ўсечаны
трохкутнікі, канцамі. Наперадзе – пагоня і напіс:
"СЛАВА ЗМАГАРАМ ЗА ВОЛЬНУЮ БЕЛАРУСЬ".

На тыльным баку пячаць БЦР, а па бакох мячы,
эмблема СБМ і герб друкарні Скарыны. Спраектаваў
помнік а. протод. А.Махнюк. Пад яго кіраўніцтвам
помнік і будаваўся, а над курганом папрацаваў інж.
Ю.Лапіцкі:

Пра адкрыцьцё кургана-помніка, што адбылося пад-
час сьвята 30-х угодкаў Другога Усебеларускага
Кангрэсу, піша "Царкоўны Сьветач" у вышэйзгаданым
нумары: "Святкаваньне адбылося 23 чэрвеня ў Саўт
Рывэры з наступнай праграмай: Божая Служба ў цар-
кве св. Еўфрасінъні, асьвячэнне Кургана-помніка,
акадэмія й банкет. Божую Службу, а таксама асьвя-
чэнне Кургана-памятніка выканала а. протопр. М.Лапі-
цкі ў саслужэнні а. архім. Язэпа, а.прот. П. Вялікага
(з Канады) і а. протод. А.Махнюка. У царкву пры-
былі ня толькі Беларусы, але і іншыя нацыянальнасці
са сваімі съягамі. Дзякуючы гэтаму, у царкве былі
ня толькі беларускія съягі, але і ўкраінскі, баўгарскі,
кубанскі і нямецкі. Былі прадстаўнікі і без съягоў:
Казакі, Славакі і Харваты.

Падчас Літургіі прыго-
жу пропаведзі сказаў
а.П.Вялікі, а ў канцы а.М.Ла-
піцкі, пасль якой, не зва-
жаючи на даждж, красным
ходам пайшлі да Кургана-
памятніка, асьвяцілі яго, а
вэтэраны спадары М.Манцы-
вода і А.Мінчук зляжылі
вянок Героям, якія памерлі,
каб жыла Беларусь. З Кур-
гана да народу прамовіў
др. А.Плескачэўскі.

Акадэмію адчыніў і пра-
вёў інж. М.Бахар. Даклад
на тэму дня прачытаў
др. В.Кіпель. Пасль дакла-
ду былі прачытаны прыві-
таныні, а таксама прамаў-
лялі наступныя асобы: др. І.
Дочэф (Баўгар), Э.Янссэн

(Немец), Л.Боршч (Украінец), Гары дэ Сабот (Кубінец)
А.Ніколае (Румынец), М.Ліскоў (Украінец), ад Белару-
саў: В.Цярпіцкі, інж. Э.Ясюк, інж. І.Касяк, протапр.
М.Лапіцкі, А.Мінчук, і Я.Пітушка з Канады.

У мастацкай частцы выступіў, пад кіраўніцтвам
камп. К.Барысаўца, ведамы жаночы хор "Каліна". Ака-
дэмія распачалася амэрыканскім гімнам, які выканалі
дзетам Н.Махнюк і Т.Варанцова, а закончылася бела-
ружскім гімнам, які сяявалі ўсе прысутныя на залі.

Пасль акадэміі адбыўся банкет, на якім сп. Мядзей-
ка падзякаў мастаку а.протад. А.Махнюку за ахвяр-
ную працу, а ахвярадаўцам за матар'яльную дапамогу."

*Помнік на кургANE пры царкве св. Еўфрасінъні
у Саўт Рывэры*

Здымка А.Маркевіча

З ВАЖАЙ

М О Т А Л Ъ

Праця і. Пачатак іл. у № 1(2)

Раман Скірмунт

Хачу прыдаць крыху больш увагі Скірмунтам, чым у гэтым артыкуле вымагаецца.

Род Скірмунтаў, зь якіх выводзіцца Раман, ёсьць старым беларускім родам яшчэ вялікалітоўскіх часоў, гэрбу Дуб. Хоць няма на гэта даных, але ёсьць думка, што Скірмунты зьяўляюцца астаткам зынікшага племя Яцьвягай. Ці былі Яцьвягі племенем, на гэта доказу няма. Есьць думка, што на ўзор Казакаў, яны былі самавольным ваяцкім адзьдзелам. Роду Скірмунтаў належала некалі амаль уся Піншчына.

Раманаў бацька Аляксандар Скірмунт быў вялікім магнатам і адначасна вялікім прамыслоўцам. Ен нарадзіўся ў маёнтку Моладава ў 1798 г., а памёр у 1870 г. ў Кацэль над Рэйнам у Німецчыне. Аляксандар за-кончыў свае студыі хіміі на Віленскім універсітэце ў 1818 г., а пасля ўдасканальваў свае веды за межамі. Пасля павароту ў Беларусь ён начаў уводзіць свае веды ў практыку. У 1830 годзе пабудаваў у моладаўскім маёнтку цукроўню, а калі 5 гадоў пазней тая згарэла, на месца яе пабудаваў большую ды ў суконную хвабрыку ў маёнтку Парэчча, сем кіляметраў на ўсход ад Моладава. Скірмунтава сукно было шырака ведамае на ўсю Расейскую імперию ў межамі яе.

У 1857 г. Аляксандар Скірмунт меў непаладкі з съвяшчэннікам моладаўскай парафіі. Храм парафіі знаходзіўся ўсяго праз дарогу на поўнач ад палацу Скірмунтаў. Аляксандар пісьмова скардзіўся ў Кансісторыю Мітрапаліта Язэпа Сямашка, Літоўскай Япархіі, на съвяшчэнніка Бэнэдыкта Кагачэўскага. У сваім лісьце Скірмунт пісаў, што а. Б. Кагачэўскі праз цэлыя тры гады прылюдна рабіў яму няпрыемнасці й наказваў абслузе маёнтку ня выконваць загадаў пана.

Мітрапаліт Язэп Сямашка выслаў пратаярэя Віктара Гаманіцкага, які прaverыў справу на месцы. Загадам Кансісторыі з дня 1-га сакавіка, за нумарам 708, а. Б. Кагачэўскі быў пакараны на пяць дзён элітыміяй і выдалены з моладаўскай парафіі. На ягонае месца ў Моладава быў назначаны съвяшчэннік Вікенці Пучкоўскі.

У гэным загадзе ўспамінаецца пра вялікую дабра-дзейнасць для Царквы Аляксандра Скірмунта, за што Кансісторыя выказала яму прызнаныне.

Раман Скірмунт нарадзіўся ў маёнтку Парэчча ў 1868 г. калі ягонаму бацьку было ўжо семдзесят гадоў. Падчас сваіх студыяў у Пецярбурзе, Раман, разам з іншымі студэнтамі, быў актыўным у беларускіх студэнцічных кружках. Раман Скірмунт быў паслом у Першую Дзяржаўную Думу царскае Рasei, дзе ўваходзіў у Сакз Аўтанам істайл. Пасля 1910 году стаўся сябрам Дзяржаўнае Рады Рasei. У часе ўздыму беларускага вызвольнага руху, ён горача падтрымоваў ідэю поўнае сувэрэннасці незалежнае Беларусі.

Падчас польскай акупациі Заходняй Беларусі Раман Скірмунт гаспадарыў у сваім маёнтку ў Парэччы. Былі пагаворкі, што апрач Парэчча ён меў іншыя маёнткі.

Я ня ведаю, ці гэтыя пагалоскі адказвалі праўдзе.

З сваей абслугай і сялянамі Раман гутарыў толькі пабеларуску. Сяляне казалі: "ён наш пан, ён навет панашаму гаворыць".

Хоць Раману было ўсяго два гады як памёр бацька, ён пераняў добрыя бацьковы прыкметы й быў добрым гаспадаром. Апрача ўсяго ён быў людзяным. Ен быў добрым для свае абслугі і не адной пажылай сялянскай асобе памог тым, што сваей абслугай прывёз, парэзаў і парубаў дровы зімою, або вясной падсыпаў зярна ў іхнюю засеку.

Ня толькі абслуга маёнтку, але й навакольныя сяляне спамінали Рамана Скірмунта адно добрым словам.

У вадроўненіне ад Рамана, ягоныя двуродныя браты з Моладава, Канстанцін (нар. 1866 г.) і Гэнрык (нар. 1869 г.) і двуродныя сёстры Канстанція і Марыя гутарылі польскую і трymalіся польская культуры (рэнегаты?). На пачатку дваццатых гадоў бягучага стагодзьдзя Канстанцін Скірмунт быў польскім амбасадаром у Лёндане, Ангельшчына. Гэнрык займаўся паэзіяй і музыкай. Канстанція напісала "Дзеі Літвы" і "Над Нёманам". Яна трymала добрыя суадносіны зь пісьменніцай Марыяй Радзевіч. Моладаўскія Скірмунты, у сваім тэстамэнце, запісалі свой моладаўскі маёнтак на манастыр "Уршулянкам Шарым".

Падзеі верасьня, 1939 году, трагічна адбіліся на Скірмунтах. Паміма дағавору з Польшчай, таго-ж году, Расейцы выйшлі 17 верасьня памагаць Немцам (гітляроўцам) ваяваць з Палякамі. Тады-ж мясцовыя камуністы пачалі нападаць на польскіх урадоўцаў, уцекачоў і паноў. Камуністы напалі на моладаўскі маёнтак, але ў той час у маёнтку затрымаўся ўзброены польскі вайсковы адзьдзел, які адступаў з савецкага фронту. У сутычцы загінула мноства камуністычных "вяякаў". Над ранкам польскі адзьдзел выехаў з Моладава да Янова, а разам зь ім выехаў і Канстанцін Скірмунт, што пасля затрымаўся ў Серадзе ў Польшчы, дзе ім заапекаваліся манашкі "Уршулянкі". Там-же, пасля некалькіх гадоў, ён памёр.

Пасля адходу вайскоўцаў, камуністы ўварваліся ў моладаўскі маёнтак і спалілі палац, архітэктуры віленскага стылю, што быў пабудаваны ў першай чэцьверці 19-га стагодзьдзя Раманавым бацькам Аляксандрам Скірмунтам. У палацы знайходзіўся цэнны скірмунтаўскі архіў, што таксама згарэў. Яшчэ ня ведама, ці Канстанцін захапіў з сабою што-небудзь з архіву.

Камуністы схапілі Гэнрыка Скірмунта ѹ яго сястру Марыю, вывелі на другі бок дарогі да муру (загарадзі) ў лясок і там-же іх забілі ды на месцы закапалі іхныя цэлы.

Ніхто з Скірмунтаў ня быў жанаты, ці замужны.

Раман Скірмунт жыў з сваю сястрою ў маёнтку Парэчча. Ен дружыў з парэцкім селянінам Раманам Баранчуком. Яны адзін у аднаго пабывалі ды ў карты пагулялі. Пра гэтае сябродуства двух Раманаў людзі ведалі, — як абслуга маёнтку, так і сяляне.

У самую верасьнёўскую суматоху Раман Скірмунт прыхаваўся ў свайго добра га прыяцеля Рамана Баранчука ў вёсцы Парэчча. Камуністы перш забілі Рамана-ву сястру, а калі не знайшлі яго ў маёнтку, кінуліся да Рамана Баранчука. Там камуністы схапілі Рамана

ЗВАЖАЙ

5

Скірмунта й вывелі яго ў Коранскі лес, дзе забілі ды прысыпалі зямлёй яго цела.

Каб супакоіць хвалючыя пачуцьці народу, дзеля во-ка, пару чалавек, што бралі ўдзел у забойстве Рамана Скірмунта, энкавудысты арыштавалі й вывезълі ў Сібір.

Вясной 1940 г., пастухі, што пасьвілі кароў у Коранскім лесе, знайшлі цела Рамана Скірмунта. Селянін Раман Баранчук зъбіў з дошчак дамавіну свайму быўшаму прыяцелю. Як везълі цела Рамана Скірмунта праз вёску Парэчча дык сяляне высыпалі на вуліцу, каб аддаць апошнюю пашану "свайму пану". На перадзе паходу энкавудысты, вярхом на конях, праводзілі цела на месца спачыну і тайна пахавалі яго ў родным маёнтку. Аднак харктэрнае для Расейцаў камуністашаў можна знайсці ў Беларускай Савецкай Энцыклапедыі (1973 г.) дзе нявінна напісана: "Скірмунт, Раман Аляксандравіч (1868, маёнтак Парэчча, Пінскага павету – год съмерці няведамы)". Гэткая савецка-расейская справядлівасць.

Расейская акупацыя
верасень 1939 – чэрвень 1941

Праз два тыдні, паслья выступу супраць Польшчы, савецкае войска малой часткай завітала ў Моталь. Маталяне зь цікавасцю выйшлі паглядзець. Некаторыя, а асабліва актывісты, нахутка пабудавалі браму спаткання з савецкім клічам. Бацькі тых, што яшчэ за польскіх часоў пайшлі ў Савецкі Саюз, дарма беглі на сустрач "свайм дзецям". Савецкае войска затрымалася на кароткі час перадыхнуць. Маталянам кінулася ў очы худыя коні й слабенькая вупраж. На пытаньні цікавых Маталян, вайскоўцы адказвалі ўсялякімі двузначнікамі й гэта прымусіла Маталян разважаць глыбей. Не адзін, хто голасна думаў пра Саветы, паслья быў залічаны да "неблаганадзёжных".

Для ўстанаўлення свайго парадку, Расейцы прыслалі ў Моталь аднаго савецкага палітрука, жаўнер-чырвонаармейца прозывішчам Маршалак. Казалі, што ён паходзіў з Украіны. Ён выкарыстоўваў падонкаў і пры іхнай дапамозе ўстанаўляў савецкую ўладу. Старшынём мотальскага гарсавету назначылі Райкевіча, што жыў на лузе недалёка ад Юнгераў. Ян Мацукевіч (Самара) быў назначаны старшынём сельсавету ў Дзедавічах.

У часе прыходу бальшавікоў, падонкі ў поўным разгары панашыліся ў Моталі і ў навакольных вёсках. Каб успакоіць ды настрашаць разьюшаную банду, Расейцы прылідна расстрялялі аднаго з банды, маладога хлапчуга з Тышкавіч. Гэтым бальшавікі паказалі, што яны тут паны й толькі іх трэба слухацца. Паза гэтым бальшавікі не даходзілі прафілы й запраглі злачынцаў сабе на дапамогу. Падонкі верна служылі савецкай уладзе. Іны вылоўлівалі "варожанастайленых" асоб і рыхтавалі сьпіскі людзей на высылку на Сібір.

Ахвярамі першага вывазу ў лістападзе былі сем'і ляснічых, настаўнікаў і ўрадаўцаў. Другім этапам у студзені 1940 году паехалі "кулакі". Савецкая тэрміналёгія вельмі гібкая й яе правіла "як дышла, куды павярнуў туды выйшла". Паводле савецкага слоўніка "кулак" абазначае багаты. Але чаму Расейцы пад мянушкай "кулак" вывозілі на Сібір і бедных, – толькі ім прыкметнае.

За тры месяцы свайго панаванья бальшавікі вывезълі з Мотала каля 150 "неблаганадзёжных" асобаў.

Сюды ўваходзілі асобы двух полаў, векам ад аднаго дня да глыбокай старасці, хворыя й цяжарныя жанчыны. Хапала подпісу толькі двух апрычнікаў, каб цэлая сям'я была вывезена на муکі.

Высылка на Сібір ня была выдумкай мясцовых камуністаў, але расейскай улады. Расейцам-бальшавіком была патрэбная дармовая рабочая сіла для "будовы камунізма". Вывазы на Сібір плянаваліся ў Москве, а мясцовыя актывісты выбіралі ахвяраў, вадзілі ў іхныя хаты прыехаўшых забіраць іх энкавудыстаў. Тыя-ж аbstаўлялі хаты, каб ніхто ня ўцёк, а апрычнікі падгандзялі спaloханых у няведамую дарогу. Гэтак Андрэй Мінюк (Андрык) выганяў на ссылку свайго суседа Якуба Мацукевіча (Баябу), а Сямён Мацукевіч (Палітак) выганяў Сыцяпана Рамановіча (Штукача).

Ян Ка лілец (Юнгэр) і Сідар Мінюк (Шымель) падпісалі съветчаныне супраць Міхала Ксёнды (Тадосыка), а ўлады пасадзілі яго ў берасцьцейскую турму. Людзі яшчэ верылі ў савецкую справядлівасць і каля шэсцьсот чалавек падпісаліся пад просьбай, каб улады выпуслі Міхала Ксёнду. Аднак два подпісы апрычнікаў былі важнейшыя за шэсцьсот.

Падпісаліся пад прозывішчамі ахвяраў наступныя асобы: Ян Ка лілец (Юнгэр), Павал Ка лілец (Юнгэр), Андрэй Мінск (Андрык), браты Максім і Міхал Мінюкі (Мядзьведзі), Сямён Мацукевіч (Політак), Ільлюк (Кош), Сідар Мінск (Шымель), Паўлюк Пальто (Ашурка), Сыцяпан Пальто (Палтык) і іншыя.

Увесені 1939 году Расейцы наладзілі ў Заходній Беларусі выбары дэпутатаў (прадстаўнікоў) на "народны сход" у Беласток, дзе яны "прастліся" ў "бацькі" Сталіна, каб ён прыняў нас пад сваю апеку. На гэтыя выбары выставіў свою кандыдатuru Андрэй Райкевіч (Бэрка). Ен атрымаў амаль палавіну галасоў, аднак выбраным быў саветчык, палітрук Маршалак. Хутка паслья выбараў бальшавікі выслалі Андрэя Райкевіча і яго брата Сяргея зь сям'ёй на Сібір.

Мацней устанаўлялася савецкая ўлада й больш людзям у знакі давалася. Расейцы перабралі ўладу ў свае рукі. Сталі зганяць людзей на частыя мітынгі, дзе саветчыкі гарлапанілі. Той, хто адважыўся пытаньнімі прыперці да съязны "арата", меў паслья гутарку з энкавудыстым і больш свайго роту не адчыняў.

Савецкая ўлада пачала накладаць на ўсё падатак: за зямлю – зярно, за куры – яйкі, за кароў – малако й мяса, за авечак – мяса й аўчыны, за сувіней - мяса й шчаціну, за коней – працадні, за людзей ад 18 гадоў – працадні ад асобы, за харомы – гроши. Маталяне пачалі стагнаць. Але той, хто голасна "ойкнуў", паслья сустрэчы з энкавудыстым больш не выяўляў болю.

Мясцовыя актывісты-апрычнікі сталіся тымі цівунамі, якіх Расейцы пасыпалі ганяць людзей на вываз дрэва з лесу, на будову лётнішча ці зборку зярна.

Расейцы не замарудзілі ды пачалі вышукваць больш актыўных людзей з польскіх часоў і іншых ненадзейных ім асобаў. Час ад часу ўкрадкам, звычайна цёмна вечарам, прыяджалі зь Янова энкавудысты, а ўночы паклікалі ахвяру на допты. Досьледы прадаўжаліся чатыры-пяць гадзін. У канцы досьледу пакліканы "дабравольна" падпісаў гатовае прырачэнне падсунутае энкавудыстымі, дзе ён прыракаў, што нікому й ніколі нічога ня скажа пра допты. Пагразіўшы за недатриманье "дабравольнага прырачэння" высылкай, яшчэ з-за цямна, перад съвітаннем энкавудысты адпу-

скалі сваю ахвяру да хаты. Часта ў сям'і ня ведалі пра допыты бацькі, сына ці брата. Тая самая асоба паклікалася на досьледы некалькі разоў і за кожным разам "дабравольна" паднісала прырачэньне. Расейцы ўсё больш і больш даведваліся з досьледаў пра "неблаганадзёжных".

Высылка сем'յ ў лягеры прымусовай працы ў марознай Сібіры надалей прадаўжалася, але яна ня была ўжо масавай: скопіць адну або дзве сям'і. Свяякі пачалі, хоць вельмі рэдка, атрымоўваць лісты з Сібіры й даведвацца пра жудасныя ўмовы іхнага жыцця. Правобраз лягернага жыцця на Сібіры паказаўся Маталянам летам 1940 году.

Расейцы задумалі пабудаваць лётнішча на Скірмунтавым полі між Асаўніцай і Моладавам. На будову прывязылі аднекуль засуджаных, каля дзвёх тысяч мужчын і жанчын. У гэтай грамадзе былі маладыя хлапчукі й дзяўчата й пажылыя людзі. Худыя, абадраныя, некаторыя ня мелі чым прыкрыць "сораму". Брудных і абroslyx зняволеных зганялі да працы, людзей даслоўна ператварылі ў жывёлу. Гэта была зынявага людзкой годнасці. Мясцове насельніцтва да засуджаных не дапускалі. Людзі аднак пабачылі савецкую запраўднасць і ўжо ніхто ня верыў, калі саветчык гарлапаніў на мітынгу, навет калі-б і праўду казаў.

Страх напаў на Маталян: а хто будзе наступнай ахвярай? Людзі мяшкамі сушылі хлеб і на ўсялякі выпадак стараліся быць гатовыми ў неспадзянавае далёкае падарожжа ў марозную Сібір, ці, як у нас казалі – "паехаць пазнаёміца зь белымі мяdzьведзямі". Слова Сібір сталася страшным і людзі баяліся яго вымаўляць, бо яно абазначала жудасныя муکі.

Энкавудысты пасадзілі на прапаганднага коніка маладога, прыстойнага й галасістага мужчыну Яна Калільца (Юнгэра). Ці праходзіў Юнгэр пропагандныя курсы ў Янове ці Пінску – ня ведаю. Ен прыняжджаў некалькі разоў у Моталь ды гарлапаніў да людзей. Аднаго разу і я чуў ягоную пропаганду і яна была як награная кружэлка.

Астаўся толькі адзін польскі ўраднік Паўлюк Міховіч (Раманчук), якога бальшавікі яшчэ ня выслалі на Сібір. Гэта быў умеркаваны чалавек, які прасядзеў у гміне дваццаць гадоў пісарчуком і нікому зла не зрабіў. Людзі прыходзілі да яго за патрэбамі й ён стараўся кожнаму памагчы. Паўлюк Міховіч астаўся надалей пры сваей працы й за Саветаў. Пасля лета 1940 году Расейцы дали працу Яну Калільцу (Юнгэру) ў Моталі, назначыўшы яго пісарам гарсавету, а Міховіча – ягоным заступнікам.

Савецкая ўлада настолькі ціснула, што здавалася быць некта ўсадзіў цябе між жорны ды каменьнямі сціскаў твае грудзі. У той час прыходзіла думка, каб як дабрацца да радыя ды крыкнуць на ўесь съвет "РАТУЙЦЕ!", а пасля хай робяць што хочуць.

Немцы ў Моталі

26-га чэрвеня 1941 году першы раз паказалася ў Моталі нямецкая коњніца. Маталяне зь шікавасці масай выйшлі паглядзець. Адразу кінулася ў вочы розыніца выгляду нямецкага войска ад расейскага. Прыгожыя, поўныя, здаровыя, выкармленыя коні. Вулраж скураная й прыгожа блішчыць. Жаўнеры таксама выкармленыя, чистыя, у прыгожа дапасаваных мун-

дзірах і ў наваксаваных ботах. Людзі павесялелі, што пазбыліся расейскае нэндзы.

Прыежджая савецкія ўраднікі ў паніцы ўцяклі з Моталі ў сераду – дзень перад прыходам Немцаў. Астаўся Ян Калілец (Юнгэр) і ягоная дзеўка, дырэктарша Міронава.

Дзень быў пагодны й іёплы. Немцы затрымаліся на кароткі адпачынак на скрыжаваньні вуліц Кузюровай і Берасцейской на Гары каля Савейкаў. У часе паство некаторыя жаўнеры выбягнулі на возера адсвяжыцца ў вадзе. Войска доўга не затрымоўвалася й рушыла ў дарогу. Гэта быў франтавыя часці й яны мясцовымі справамі не займаліся.

У Моталі настала двухмесячнае бязуладзьдзе – абсалютна ніякае ўлады. І было ціха й спакойна. Ніхто нікому ніякае крыўды не рабіў. Людзі цешыліся, што Расейцы ўцяклі й настала свабода й зноў вольна ўзыхнулі й загаварылі.

У Моталі быў "дохтар" хвэльчар Ласіца (Хвечун). Як кажуць "на бязрыб'і й рак рыба", хвэльчар лячыў людзей. Як Палякі гэтак і Расейцы талеравалі гэту прыктыку "дохтара". Праз свайго зяця Паўлюка Пальто (Ашурка), які працаваў у сельсаваце, "дохтару" Ласіцу панаўся сыпісак сем'яў, назначаных на вывоз у Сібір на 25 чэрвеня 1941 году. Пра гэты сыпісак сам Ласіца прылюдна гаварыў. Ен ня скрываўся й казаў: "спасеныне гэтым людзям, што Немцы прыйшлі". Паколькі зяць Ласіцы быў камсамольцам і працаваў у гарсаваце дык людзі паверылі ў існаваныне такога сыпіску.

Аднай суботы, 2 жніўеня 1941 году, пасля паўдня прыехала ў Моталь нямецкае СС. Перш яны abstavілі школьні будынак вартай і началі зганяць туды Жыдоў. Немцы не дазвалі Жыдам узяць што-небудзь з сабою. Якіх засталі ў хаце, такіх і выганялі. На дзвіва, Жыды не ўцякалі а ішлі ашаломленыя, як авечкі. Перад заходам сонца Немцы началі выводзіць Жыдоў групкамі па 10-15 чалавек на горы й там іх расстрэльвалі. Праз нач выбілі амаль усіх Жыдоў, а ў нядзелю раніцы вылоўівалі тых, што нахаваліся ды забівалі на месцы. На заход сонца Немцы выехаў з Моталі. У панядзелак Маталяне пабралі лапаты ды на горах капалі даўгія ямы й сцягвалі туды трупы. Гэтак быў выкапаныя магілы пры жыдоўскіх магілках і пры калільскай дарозе на левым баку на горах.

Маталяне не вінаватыя ў забойстве Жыдоў і Немцы ня бралі сабе на помач мясцовых людзей, а забівалі самі. Але Маталяне разграбілі дабро, што асталося пасля вынішчэння Жыдоў. Тры-чатыры дні пазней зьявіліся ў Моталі Жыды недабіткі, маладыя мужчыны і жанчыны, дзяцей ня было. З панад дзвёх тысяч асталося каля сарака асобаў. Тых Жыдоў, што па аднай, дзве сям'і жылі па вёсках, гэтым разам Немцы не чапалі.

Пару тыдняў пасля вынішчэння Жыдоў прыехалі ў Моталі два Немцы, каб зарганізаваць адміністрацыю. Яны заехаў да сівячэнніка-настаяцеля й той парай ім назначыць Паўлюка Міховіча (Раманчука), а яму на помач Міхала Ксёнду (Тадосыка). Тады Немцы знайшли сем маладых мужчын, што згадзіліся пайсці ў паліцию для ўтрымання парадку. Гэта быў людзі пакрыўданыя савецкай уладай. Хутка пасля у Моталі назначылі двух Палякаў зь Янова. Адзін з іх, па прозвішчы Пентнастка, быў камандантам паліцыі, а другі – ягоным заступнікам. Такім чынам паліцыя апынула-

ся ў руках польскага падполья.

Пентнастка рэарганізаваў паліцыю й збольшы ў яе лік. Туды трапілі асобы, што насіліся з помстаю й грэшнікі з савецкіх часоў, што думалі выправіць свой грэх. Адны й другія былі добрымі слугамі Пентнастку.

Уканцы каstryчніка аднекуль прыехала ў Моталь паліцыя. Пры помачы мотальскай паліцыі яна ўночы пазыбірала ўсіх Жыдоў-недабіткаў з Мотала і зь вёсак. Іх адвезылі да Янова ў жыдоўскае гэта. Пасьля гэнае гэта было зынішчанае: людзей пабілі, а харомы спалілі. Мне ведама, што толькі адзін малады Жыд Бэнар Менашка (Абко), якога потым забілі партызаны, выратаваўся ад масакры.

Ад часу рэарганізацыі паліцыянты пачалі набіраць съмеласці й адважней ганяцца за быўшымі савецкімі апрычнікамі. Паліцыянты самі не стравялі, а адсылалі свае ахвяры да Янова, дзе польскае падполье разьбіралася ў справах. Адных пад німецкай пакрыўкай расстрэльвалі, а некаторых выпускалі дамоў. Быўшыя савецкія паслугачы пачалі высьцерагацца й не паказвацца на вочы паліцыянтам ды начаваць паза домам.

Летам 1942 году паказалася савецкая партызанка. Яе арганізавалі савецкія палітрукі, якіх бальшавікі закінулі ў німецкую заплеччу. Яна папаўнялася жаўнерамі, якія ўцякалі з німецкага палону, з жахлівых німецкіх лягероў. Адзін партызанскі адзьдзел улякаўся ў Спораўскім Балоце. Да яго далучыліся мясцовыя, за якімі ганялася паліцыя: першым прыйшоў Ян Калілец (Юнгэр-Іванік), а пасьля Сямён Мацукеўіч (Політак).

X РОНІКА

Сэрэбранны юбілей сужэнства Язэпа й Элеаноры Пітушкаў быў адзначаны сёлета 8-га лютага банкетам і вечарынай у залі БПЦарквы сьв. Афрасійні ў Тароньце. Прамоўцы: Р.Беразоўскі, К.Акула, Валентына Пащекевіч і а.П.Вязлікі гаварылі пра заслугі Пітушкаў на грамадзкай ніве. Язэп Пітушка пачаў працаваць арганізацыяна ў 1948 годзе, а яго жонка пару год пазней.

Міла было бацьком паслуhaць і пахвальныя слова ад свайго сына Язэпа, што нядайна здабыў вышэйшую асувету й ёсьць дзейным у Згуртаваныі Моладзі.

Да танцаў грава аркестра сп. Андрэя Коня.

* * *

10-га травеня сёлета ў Ашаве адбыўся шлюб Балеслава й Гэлены Лішчонкаў. На вяселі было прысутных шмат нашых суродзічаў, а галоўным сватам быў Антон Маркевіч.

* * *

16-га лютага сёлета ў БАПЦаркве сьв. Кірылы Тураўскага ў Тароньце, пасьля паніхіды па Юрку Віцьбічу, у царкоўнай залі былі памінкі. Пра творчы шлях Нябожчыка й пра яго, як чалавека й Беларуса-патрыёта гаварыў сп. К.Акула. Згадваў пра Віцьбіча й яго дамашні сусед сп. Р.Драчалуцкі.

Ад мясцовых арганізацыяў і зычлівых сяброў сабрана 150 даляраў, якія выслана на помач удаве Нябожчыка сп-ні Аньне Стукаліч.

УВАГА!

Наступны нумар "Зважай" плянуем на Сакавік. Просьм усе матар'ялы дасылаць нам да паловы лютага.

Выдаўцы

МІЛАВІДЫ 1863 ГОДУ

Беларускі паўстанскі съюз 1863 г.

Гэта мясцовасць ляжыць у Баранавіцкім раёне, поблізу рэчак Мышанкі й Шчары й ля шасы Берасьце-Слуцак. Калісці, скончыўшы ў польскім войску (лётніцтва) службу, ехаў я самакатам адведаць вайсковага сябру. Не даяджаючы да вёскі Мілавіды, зауважыў я зь левага боку шасы высокі цэментавы слуп, на якім выціснуты відаць быў напіс "1863 рок", а ўнізе яшчэ нейкое паясьненне, якога ня прыгадваю.

З школьнае лавы памятаю, што год гэны звязаны з паўстаннем Кастуся Каліноўскага. Нядайна папалася мне ў рукі книга савецкага выдання, прысьвечаная 100-годзьдзю названага паўстання і я знайшоў у ёй цікавыя весткі пра Мілавіды.

З кнігі даведаўся, што ў Мілавідах 21 травеня 1863 году адбылася вялікая бітва паўстанцаў з Маскалямі. У вялізной пушчы (як Налібоцкай), паўстанцы мелі свае сховішчы, кузьні, у якіх рыхтавалі штыкі й косы. Будучы блізу галоўнае дарогі, яны кантралявалі рух акупацийных войскаў. Пушча тая належала да старога беларускага роду Трызнаў, што быў частымі ўраднікамі ў Слоніме яшчэ з 16-га ст.

Перад вялікай бітвой паўстанцаў у Мілавідах наведаў сам Каліноўскі, чытаў ім "Мужыцкую Праўду" №7 і "Загад" да народу зямлі Літоўскай ад Віленскага паўстанскага цэнтра. У бітве 21 травеня Маскаляў было забіта 240, ранена 24, а паўстанцаў лягло ўсяго 14 і ранілі 20.

Відаць, што бітва пад Мілавідамі была вынікам нейкай няузвізкі між асobнымі паўстанскімі адзьдзеламі, бо тагачасны камандзер А.Лянгевіч, бліжэйшы супрацоўнік К.Каліноўскага, ня браў у ёй удзелу, а быў із сваімі адзьдзеламі дзесяць паблізу Кобрыня.

А. Слонімскі

ДЗЕНЬ БЕЛАРУСКАГА ЖАЎНЕРА

Згуртаванье Беларуска-Амэрыканскіх Вэтэранаў ужо каторы год урачыста съвяткуе Дзень Беларускага Жаўнера. Сёлетніе съвята Беларускага Жаўнера было ў нядзелью 6-га ліпеня ў рэзорце Белэр-Менск.

Урачыстасць распачалася Службай Божай зранку, якую адправіў а. С.Коўш, пры ўдзеле хору пад кіраўніцтвам сп. Рымка.

Падчас Малебену за Беларускі Народ, у прысутнасці вэтэранаў са съягамі, а. Съвятаслаў заваяваў сэрцы прысутных вернікаў сваёй надзвычайнай патрыятычнай пропаведзьдзю.

А гадзіне другой папаўдні адбыўся супольны жаўнерскі абед, які распачаўся малебенам і ўступным словам палк. Мінчука. Кіраваў палк. Мярляк.

Падчас абedu выступілі з прамовамі наступныя сп.сп.: Мярляк, Захаркевіч, Саўчыц, Яюк, Касяк, Арцюшэнка, Маркевіч, а. Коўш, сп-ня Клінцэвіч і іншыя.

Сп.Маркевіч горача заклікаў ад КСБВ ўсіх вэтэранаў ладзіць супольныя сустрэчы, як лякальныя так і сусьеветныя. Тут на асаблівую паходу з воплескамі заслужылі квартэт кухарак: сп-няў Арыцюшэнка, Юрцэвіч, Клінцэвіч і іншая спадарыня, прозывішча якой ня прыгадваю, за ўмелае прыгатаванье страваў, як і за мілую абслугу. Вялікая заслуга і сп. Рымко, які падбаў, каб абед не абыйшоўся бяз беларускай жаўнерскай песні, да таго ён імі дырыгаваў і навет запіваў.

Як і папярэднія гады, добрымі арганізатарамі данае ўрачыстасці былі сп.сп. Жамойда, Мінчук, Дутка й ін.

а –эм

ДА ЧЫТАЧОУ

Выйшла ўжо тры нумары "Зважай". Паводле іх маецца добрае ўяўленье пра харектар і зъмест часапісу. Нас, выдаўцу, цікавіць, што вы думаецце, якія матар'ялы вам падабаюцца, што вы хацеці-б чытаць. Што вы самі можаце напісаць і пераслаць для зъмяшчэнья ў часапісе? Колькі падпішыкаў зможаце прыдбаць, ці сабраць ахвяраў на "Зважай"? Будзьце ласкавы, адклікнесьцеся!

Рэд. "Зважай"

Дзяякучы стараньнем Фундацыі імя П. Крэчэўскага

Ужо выйшла з друку й прадаецца
кніга нарысаў, фэльетонаў, артыкулаў

МЫ ДОЙДЗЕМ

Юркі Віцьбіча

на расейскай мове.

Цана – 5 дал., аплата перасылкі – 35 ц. Просім замаўляць у "Пагоні", пішачы на адрес:

PAHONIA Publishers, 524 St.Clarens Ave. Toronto,
Ontario, M6H 3W7, Canada.

СТУКНЕ ПАЎСОТНІ ...

Сёлета 16-га лістапада Кастусю Акулу (не акуле, бо ён-жа ня рыба!) стукне, як сам хваліўся, паўсотні. Юбіляр дзіву стрымацца ня можа, што дажыў – на трасці перадусім розным цівуном-завяртанцам і пла-дошламу гадунцу КІЖУ – такога съпеленькаага веку. Якія небясьпекі паўпільноўвали яго па дарозе да іншай паўсотні, ведама шмат каму, у тым ліку й чытачом "Зважай".

Цяперака-ж Акула спадзлецца (глядзіце на яго!) ад людзей розных пажаданьняў, у тым ліку і "сто год"! Калі так, – кажа наш Юбіляр, – дык авалязкава пастроаецца дажыць да сотні, – трасца вам, цівуни, у бок! Прыхына? Акула кажа, што цяпер (і ўжо даўно-даўненіка) з марксізму усе куры съмлююца ў вялізным Савецкім Саюзе і ў шматлікіх іншых кутках. Але-ж ён, (Акула, а не марксізм), хocha дажыць часу калі Беларусь узбуйнеш вольнай і шчаслівай краінай, а камунізм так званы астанеца ў людзкай памяці кашмарна-жалівай згадкай; адно маткі будуць страшыць камуністамі сваіх непаслухніх нямыцькаў. Во як!

З іэтymi Акулавымі пажаданьнямі пагаджаецца й рэшта рэдкалегіі "Зважай" (у ліку аднаго), ды інша "рэшта" навет гатовая засыпяваць нашаму Юбіляру гарласт-гучнае "сто год!"

НАШ ФОНД

Ад выхаду папярэдняга нумару нашага часапісу, у касу прыйшлі наступныя ахвяры й даход з продажы:

A. Трусаў	\$ 24.00
Ч. Найдзюк.....	5.00
С. Гутырчык	20.00
Слонімскі	50.00
Б. Даніловіч	20.40
М. Лужынскі	12.70
А. Качан	28.00
Ерамёнак	5.00
Сенька	5.00
З продажы (А. Маркевіч і інш.)	45.80
Разам канад. даляраў	215.90

Усім ахвярадаўцам вялікае дзякую!
Разам канад. даляраў

Рэпліка

ПАЎЗУНУ – БЯГУНУ

Рожденный ползать

летать не может.

М.Горкі

Бягун – брахун,
з КГБ капо,
"твор" партыйны
пра нас нахляпаў.

Паўзун Бягун
подлы капо народны,
арлом уяўляе
сябе, нягоднік!

Цівун Бягун –
пісака агідны,
задумай нам
спраўляць паніхіды.

Забыўся, паўзун,
што радзіўся ў балоце, –
з арламі і намі
яму ня лётаць!

эм – ка